
Joan Triadú o la pedagogia vertebradora

ANTONI TORT I BARDOLET

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

antoni.tort@uvic.cat

És un honor intervenir en un ple de l'IEC, en un acte d'homenatge a Joan Triadú. Com a membre de la junta de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana (IEC) i com a codirector de la col·lecció «Textos Pedagògics» d'Eumo, que publica escrits de grans figures de la pedagogia de tots els temps, estic ben segur que Triadú pot formar part del cànon il·lustre que la col·lecció representa. Aquest convenciment va fer que acceptés la invitació de l'IEC i també m'hi van empènyer raons personals, pel fet d'haver coincidit amb Joan Triadú en uns mateixos paisatges, a Cantonigròs, durant molts estius. Sempre que vaig intercanviar unes paraules amb Triadú, el recordo atent, amb una seriosa cordialitat i un polsim d'ironia i curiositat educades, en el punt just en què un mestre escruta el noi jove.

Al costat de Triadú he tingut la sort de conèixer algunes de les personalitats de l'educació catalana, gegants i gegantes que ens han portat a coll: Jordi Cots, M. Teresa Codina, Marta Mata, M. Antònia Canals, Josep Pallach... Algunes d'elles ja no hi són i en d'altres, la vellesa hi va deixant petja. Però són una font d'inspiració i d'exemplaritat. Persones molt diferents ideològicament, amb caràcters de tota mena: des de la més exquisida delicadesa, a la rauxa llegendària, de la discreta tenacitat constructora al lideratge polític i social... En tots ells i en totes elles, hi reconeixem el compromís envers l'infant i l'educació. Voldria fer meves les paraules del professor Lluís Font, quan escriu «davant de la grandesa si no hi ha admiració no hi pot haver coneixement, i si no hi ha coneixement la crítica és niciesa presumptuosa». Una sentència contundent que Triadú fa servir en un article sobre Raimon Galí (Triadú, 2004). Estem davant d'un patrimoni pedagògic plural, amb conflictes personals i polítics, que no cal simplificar perquè quedi bé sota l'estendard de la renovació pedagògica catalana. I és que com va escriure, amb afilada ironia, un altre dels grans, Emili Teixidor, «quan parlem de tradició pedagògica catalana a qui-

na ens referim, a la de Francesc Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna o a la de la Mare Vedruna o a la de les Religioses Dominiques de l'Anunciata?» (Teixidor, 1994: 26).

L'obra pedagògica de Triadú té una intenció vertebradora: vertebrar la personalitat de l'aprenent, vertebrar les institucions educatives i, amb elles, la llengua, el país. Segons contà Joan Josep Isern recentment, Triadú va demanar a Ermengol Passola que construís un escó que ocupés tot el perímetre d'una de les estances de casa seva, per a poder fer reunions amb mestres. Com Joan Bardina amb la seva escola de mestres, com Alexandre Galí a Sarrià, o com Marta Mata a Saifores, al Penedès, nodrint els nous deixebles, assegurant els relleus i col·locant la formació de mestres al centre neuràlgic d'un sistema educatiu de qualitat. L'escó perimetral és una metàfora d'aquesta voluntat vertebradora.

Per a conèixer el pensament pedagògic de Triadú tenim una tríada de llibres esplèndida: *Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adolescent*, *Textos i Pretextos de pedagogia* i *Joan Triadú en conversa*. Triadú és diàfan, no s'amaga de dir el que pensa, amb naturalitat, sense ampul·lositat ni afectacions. Crec que ho va fer sempre i també en les circumstàncies més difícils. S'inicia com a mestre a Granollers i ho llegim al dietari, ja esmentat: «El dietari té la força del fet de la falta de perspectiva que té el qui escriu. Aquests dietaris estan fets de petits detalls vitals que són els que li donen la força» (Triadú, 2001: 250-251).

Tenim molts exemples de mestres que han explicat el dia a dia a l'escola, per deixar-ne constància, per a comprendre la realitat i com a exercici de reflexió. Podem esmentar les cartes del pedagog suís Pestalozzi; els diaris de la mestra catalana Rosa Sensat; el diari del gueto de Varsòvia del pedagog i metge polonès Janusz Korczak; el text escrit per Lorenzo Milani amb els seus alumnes del llogaret de Barbiana, a la Toscana; les cròniques d'escola, en què mestres i alumnes creixen junts, com les de Mario Lodi o Albino Bernardini i tantes d'altres. El dietari de Triadú no són les memòries d'algú que recapitula o pontifica sobre l'estat de l'educació: són les reflexions del mestre que comença i que aprèn cada dia, que té cura del seu alumnat i d'ell mateix, entre quaderns i sota les bombes. Expressa el dolor envers l'infant que ve a l'escola amb els mitjons negres perquè el seu pare ha mort al front; viu amb els infants i llurs famílies de Granollers el despietat bombardeig de la plaça de la Porxada.

Triadú expressa en tots els seus textos una implicació autèntica amb la docència, que no abandonarà mai. En aquesta feina no hi cap l'*indifferent performer*, escriu. És una professió incomprendible sense el compromís personal que no exclou el sentit de l'humor i un optimisme gens ingenu, com ho demostra el coratge de moltes de les accions que Triadú va emprendre. D'ell s'han donat a conèixer alguns textos com aquell que declara la seva felicitat quan és a l'aula. En transcriu un altre: «No tenia encara la vocació pedagògica, que m'ha durat tota la vida. No sabia el que era ensenyar. Aleshores ho vaig aprendre i vaig veure que, a més de llegir, que és el que feia aleshores —llegir, llegir, llegir... sempre!—, doncs, hi havia aquesta altra cosa que era fer participar els altres, uns éssers nous que s'estaven fent i que m'esperaven amb il·lusió» (Triadú, 2001: 280). Al cap d'uns anys, escriurà: «el filòsof Lévinas, el qual llegeixo molt, ens diu que hem d'estar pendents de què li passa a l'altre» (Àlvarez, 2021).

La trobada amb l'altre com a esdeveniment ètic, aspecte distintiu de la filosofia d'Emmanuel Lévinas, esdevé una qüestió fonamental. L'educació és una llibertat que és cridada a alliberar-ne una altra, com diria Richard Rorty. Però aquesta trobada es produeix en un context de restriccions i condicionants per a les dues parts. Fem veure que no hi són i mirem de saltar-hi per sobre, o les tenim en compte per a educar i educar-nos? Les pedagogies es bifurquen en funció d'aquesta disjuntiva. Triadú abonarà, en línia amb la pedagogia europea d'arrel cristiana, la necessitat d'evitar aventures educatives poc realistes i advoca per un mestre amb convicció per a dir «no» a l'alumnat quan és necessari. Val la pena remarcar en aquest punt que Triadú està al corrent de la pedagogia europea. La seva defensa de la catalanitat en el camp educatiu no és un plantejament autàrquic, s'alimenta d'allò que succeeix en d'altres països.

Llegir Triadú és un estímul per a la reflexió al voltant de l'educació i com a antídoto per no quedar encantats amb eslògans sense fonament. Per exemple, la reivindicació de posar-l'infant-al-centre pot significar coses molt diferents en funció de les finalitats i de la filosofia pedagògica que hi ha al darrere. Les indústries del consum i l'*entertainment* també posen l'infant al centre de les seves operacions, d'una manera ben diferent als plantejaments del moviment de l'Escola Nova, que entén que l'educació ha d'organitzar-se en funció de les condicions que fan que un infant aprengui, respectant la seva dignitat i reconeixent les seves potencialitats! Posar l'infant-al-centre també pot ésser llegit, en Triadú, per la influència del personalisme cristià en el sentit que tot ésser humà té un valor insubstituïble.

Un altre exemple seria el de la llibertat d'ensenyament, qüestió que portà a una confrontació prou coneguda en el camp educatiu i social a Catalunya en els anys previs i durant l'anomenada transició política. Altra vegada, no és una qüestió local. Molts països europeus a partir de l'acabament de la Segona Guerra Mundial intenten tancar les «guerres de religió» al voltant de l'escola. Avui apareixen nous actors, que creen escoles de tot tipus (des d'escoles finançades per fons d'inversions o fons voltors fins a escoles petites organitzades per grups de famílies). Escartir sobre quins són els límits de la llibertat d'ensenyament, com reduïm les desigualtats en l'accés i en els processos, quines són les prioritats dels fons públics i quin és el lloc de la iniciativa privada o cooperativista, són aspectes ben actuals.

Acostar-nos al pensament pedagògic de personalitats com Joan Triadú ens compromet a intervenir amb rigor a l'hora d'abordar les grans qüestions, sempre obertes, relatives a la característica més significativa de les persones humanes, com és la seva educabilitat.

Referències

- ÀLVAREZ, S. (ed.) (2021). *Joan Triadú, en conversa. Quaranta-vuit entrevistes a l'intel·lectual i home d'acció*. Vic: Eumo.
- TEIXIDOR, E. (1994). «Deu preguntes que ens fem». *Crònica d'ensenyament* (68).
- TRIADÚ, J. (2001). *Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adolescent*. Barcelona: Proa.
- TRIADÚ, J. (21/10/2004). «Raimon Galí entre la innocència i l'heroisme». *Avui*.
- TRIADÚ, J. (2009). *Textos i pretextos de pedagogia. 1938-2008*. Vic: Eumo.